

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Bæredygtige indkøb af arbejdsbeklædning og vaskeriservice

En guide til offentlige indkøbere

Kristensen, Heidi Simone; Remmen, Arne

Publication date:
2017

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Kristensen, H. S., & Remmen, A. (2017). Bæredygtige indkøb af arbejdsbeklædning og vaskeriservice: En guide til offentlige indkøbere. Aalborg Universitetsforlag.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Bæredygtige indkøb af arbejdsbeklædning og vaskeriservice

En guide til offentlige indkøbere

Bæredygtige indkøb af arbejdsbeklædning og vaskeriservice – En guide til offentlige indkøbere
Heidi Simone Kristensen; Netværk for Bæredygtig Erhvervsudvikling (NBE)/Aalborg Universitet
Arne Remmen; Aalborg Universitet
Efteråret 2017

Om guiden

Denne folder er udarbejdet som en del af projektet *Forretningsstrategier for Bæredygtig Produktion 3.0* udført af Aalborg Universitet i samarbejde med Gate21 og Netværk for Bæredygtig Erhvervsudvikling i Norddanmark. Projektet er støttet af Industriens Fond. Folderen er udarbejdet i samarbejde med Vraa Dampvaskeri, som deltager i projektet.

Denne vejledning kan ikke betragtes som juridisk rådgivning. Sådan vejledning må indhentes i de konkrete tilfælde.

Sådan bruger du guiden

Guiden sigter mod offentlige indkøbere af arbejdsbeklædning og vaskeriservice. Formålet med guiden er at skabe indblik i bæredygtige indkøb samt give en vejledning i at stille krav i offentlige udbud, der tilgodeser både miljøet, brugeren og økonomien.

I guiden får du indblik i de centrale miljømæssige påvirkninger gennem tekstilers levetid samt forslag til hvordan man i udbudsprocessen kan tænke bæredygtigt og innovativt. Derudover fremhæves konkrete forslag til kriterier og krav, der giver mening for miljøet, brugeren og økonomien hos både leverandør og indkøber. Samtidig får du viden om, at de trufne valg ved udformningen af udbudsmaterialet også har konsekvenser for kvalitet, holdbarhed, bredde i sortimentet, samt for hvor meget tøj der sættes i omløb, og dermed også for både økonomi og miljø.

Indhold

De vigtigste overvejelser	1
Miljøpåvirkninger i tekstilers levetid	3
Udbudsprocessen	5
Uhensigtsmæssige udbud	7
Hensigtsmæssige udbud	9
Sådan kommer du i gang	11

De vigtigste overvejelser

Bæredygtige indkøb handler om at vælge produkter og tjenesteydelser, der er miljørigtige, samfundsansvarlige og økonomisk rentable. Bæredygtige indkøb er derfor et værktøj for virksomheder og organisationer, der ønsker at tage ansvar for egne aktiviteter, samt for leverandørers formåen og kunders muligheder. Bæredygtige indkøb dækker over en helhedsorienteret tilgang til indkøb, der både kan give økonomiske besparelser, mindre miljøpåvirkning og skabe større værdi for brugerne.

I en analyse foretaget af CONCITO i 2011, beregnes det samlede udslip af drivhusgasser fra offentlige indkøb i Danmark i hele værdikæden til at udgøre ca. 20 mio. tons CO₂eq/år, hvilket svarer til ca. 4 tons CO₂eq pr dansker pr år¹. Der er derfor store miljømæssige besparelser at hente, hvis bæredygtighed og miljøkrav tænkes ind i offentlige indkøb.

Den nye udbudslov gør det muligt at inddrage livscyklusomkostninger som tildelingskriterie samt at inddrage bæredygtighed som vurderingskriterie. Ved implementering af udbudsloven fra 1. januar 2016 har målet været at sætte "det gode købmandsskab" i centrum, så de offentlige ressourcer anvendes bedst muligt².

At tænke bæredygtighed ind i offentlige indkøbsprocesser og udbud vil i begyndelsen kræve større arbejdsindsats af offentlige indkøbere og øget samarbejde på tværs i forvaltninger. Men det vil i det lange løb skabe mere værdi, både for økonomien, miljøet, brugerne og samfundet. Bæredygtige indkøb sætter en læringsproces i gang, hvor den offentlige indkøber i højere grad skal lære at håndtere de modsatrettede hensyn, der kan være ved at købe bæredygtigt.

FAKTABOKS

Den offentlige sektor indkøbte for 285 mia. kr. i 2014.

Staten, regioner og kommuner købte for 208 mia. kr., svarende til 73% af det totale offentlige indkøb i Danmark i 2014.

Et fælles ansvar

Det er hverken kommunernes eller virksomhedernes ansvar alene at sikre reduceret miljøpåvirkning og bæredygtig udvikling. Bæredygtig udvikling kræver samarbejde, og det er derfor et fælles ansvar at finde de bedste løsninger for brugerne, kommunerne og leverandørerne. Ofte kan viden og kompetencer være i en anden afdeling, så det kræver samarbejde på tværs samt forståelse for brugernes ønsker og forventninger.

Bæredygtighed er mere end bare miljømærker

Den nye udbudslov har gjort det nemmere at stille krav til miljømærker for offentlige indkøbere. Men miljømærker garanterer ikke automatisk et bæredygtigt produkt eller service. I hvert enkelt tilfælde må relevans og anvendelighed af mærket overvejes. Indkøberne skal have kendskab til hvad de

¹ CONCITO (2011). *Grønne indkøb i den offentlige sektor – potentialer og barrierer*

² Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2016). *Udbudsloven. Vejledning om udbudsreglerne*

enkelte mærker står for, og om de er tilgængelige indenfor det sortiment, der udbydes. Det er nu tilladt at stille krav om miljømærker, som er en sikker måde at sikre verifikation af virksomheders miljøarbejde og produkters miljøforhold. Men det sikrer ikke nødvendigvis det bedste valg. Yderligere er det vigtigt at forstå markedet og brugssituationen for at kunne stille krav til de rigtige mærker på både produkt og proces.

Leje eller eje

Vælger en virksomhed eller kommune selv at indkøbe arbejdsbeklædning, så skal man være opmærksom på, at denne opgave omfatter meget mere end blot selve indkøbet. Ved derimod at leje beklædningen og dermed indkøbe en serviceaftale, så frigøres tid og ressourcer hos brugerne, da indkøb, lagerbeholdning, vask, reparation, udskiftning osv. varetages af leverandøren. På den måde kan leverandøren optimere indkøb, lagerstyring og vaskeri, mens brugerne ikke selv skal bruge ressourcer på disse opgaver omkring arbejdsbeklædningen. I et miljømæssigt perspektiv kan det spare ressourcer, da indkøb, håndtering og brug af arbejdsbeklædningen kan optimeres, hvormed færre beklædningsgenstande skal produceres.

Miljøpåvirkninger i tekstilers levetid

Tekstiler påvirker miljøet i alle faser af deres livscyklus. Forbruget af tekstiler i EU udgør 4-6% af den totale miljøbelastning i EU³. Miljøbelastningen forbundet med fremstilling, brug og bortskaffelse af tekstiler afhænger i høj grad af det anvendte materiale samt af levetiden. Langt størstedelen af de anvendte tekstiler i EU fremstilles af bomuld, polyester eller polyamid⁴. De to mest miljøbelastende faser i tekstilers livscyklus er produktion og brug, mens transport og bortskaffelse kun står for en lille andel af miljøpåvirkningen i det samlede regnskab.

Udvinding af råvarer

Forarbejdning af råvarer

Produktion

Forhandler

Kunder/forbrugere

Bortskaffelse

De primære problemer i produktion af bomuld og andre naturlige fibre er pesticider ved dyrkningen samt forbrug og udledning af vand og kemikalier under bearbejdningen af materialerne. Ved produktion af syntetiske fibre som eksempelvis polyester stammer den største miljøpåvirkning fra energiforbruget ved udvinding af råvarer. Foruden miljøpåvirkningen i produktion af råmaterialer til tekstiler, skal materialespild ved fraskær i produktionsprocessen også inkluderes. Dette fraskær er spild af ressourcer, hvorfor optimering af planlægning, udskæring og syning er essentielt for at minimere miljøpåvirkningen fra produktionen. Fraskær kasseres, og ressourcer spildes.

I brugsfasen stammer den primære miljøpåvirkning fra vask og tørring af tekstilerne, herunder også brug af vaskemidler. Derudover findes afledte påvirkninger for miljøet i brugsfasen, som eksempelvis brugere der glemmer at tømme lommer for kuglepenne, der så ødelægger alt tøjet vasket i samme vask. Dermed skal flere beklædningsgenstande produceres, hvorved miljøpåvirkningen i produktion stiger som følge af uansvarligt brug.

I denne forbindelse er forskellen på leje og eje også tydelig for offentlige instanser. Når tøjet købes, bliver vask og tørring oftest varetaget af individuelle brugere, hvorfor miljøpåvirkningen heraf ikke kan kontrolleres. Hvis tøjet derimod lejes, kan den offentlige indkøber stille krav til både produktet og processen, som leverandøren skal opfylde. På denne måde kan miljøpåvirkningen i produktions- og brugsfasen mindskes gennem minimumskrav til produkt og proces. I den forbindelse må

³ EEA (2014). *Environmental Indicator Report 2014*

⁴ European Commission (2014). *Environmental Improvement Potential of textiles (IMPRO Textiles)*

arbejdsbeklædningen ses i et helhedsperspektiv, hvor der både tages stilling til selve produktet og processen.

Holdbarhed

Et ofte overset element i forbindelse med bæredygtige indkøb er holdbarhed og levetid. Ved at have fokus på at forlænge holdbarheden og dermed levetiden af produkter, minimeres miljøbelastningen ved produktion, da færre produkter skal fremstilles. Holdbarhed og levetid hænger tæt sammen med brugssituationen og håndteringen af arbejdsbeklædningen. Beklædning til kantiner og køkkener udsættes for en anden brug end beklædning til plejesektoren.

Et andet element i forbindelse med holdbarheden relaterer sig til de anvendte materialer og designet af beklædningsgenstanden. Vævede varer har en længere holdbarhed og forventet levetid end strikkede varer, hvorfor det er vigtigt at tage stilling til materialerne, der anvendes. Et vævet produkt kan eksempelvis have op til dobbelt så lang levetid som et strikket produkt. Øget holdbarhed af produktet kan dermed skabe en reduceret miljøpåvirkning, da færre produkter skal produceres.

Udbudsprocessen

Danmark har valgt at lade grønne og bæredygtige indkøb blive drevet af frivillighed. Dette forudsættes i implementeringen af EU's udbudsdirektiv, hvor inddragelse af miljø, klimahensyn og prioriteringer stadig baseres på frivillig handling hos ordregivere. Men den nye udbudslov åbner nye perspektiver for bæredygtige indkøb. Bæredygtighed kan nemlig tænkes ind i forskellige faser af udbuddet, så længe de grundlæggende EU-principper om ligebehandling, ikke-diskrimination, proportionalitet og gennemsigtighed overholdes.

Bæredygtighed kan blandt andet inddrages på følgende måder i offentlige udbud:

Markedsdialog

Offentlige indkøbere har ikke pligt til at konsultere markedet før udbuddet, men markedsdialogen er et godt redskab til at afgrænse og definere udbuddet ved at få indblik i, hvad markedet kan levere. Kendskab til det konkrete marked er alfa og omega for at skabe et succesfyldt udbud for både ordregiver og leverandør. Derfor kan markedsdialogen bruges til at afprøve nye tanker og ideer omkring udbuddet, få konstruktiv feedback fra markedet og dermed udarbejde et kvalificeret udbud, som der også er virksomheder som kan og vil byde ind på.

Funktionsudbud

For at muliggøre innovation på markedet og nye bæredygtige produkter og løsninger, er anvendelsen af funktionsudbud en god mulighed. Her kan ordregiver stille krav til arbejdsbeklædning til x antal medarbejdere, der opfylder bestemte funktions-, kvalitets- og hygiejnekrav, men undlade at stille krav til bestemte materialer og modeller.

Mindstekrav

Som indkøber kan du inkludere bæredygtighed som mindstekrav i kravspecifikationen, kaldet de tekniske specifikationer. Det kan eksempelvis være krav til et miljøledelsessystem som ISO 14001 eller EMAS, om et Svanemærket vaskeri, mv.; ligesom der kan efterspørges innovative tiltag, som ikke er standardløsninger i dag. Dette anbefales at ske i tæt samarbejde med aktørerne i markedet for at sikre optimal sammenhæng mellem mindstekrav og udbuddets indhold.

Under- eller delkriterie

Ordregiver kan også vælge at anvende miljø og/eller bæredygtighed som under- eller delkriterie under tildelingskriteriet ”bedste forhold mellem kvalitet og pris”.

Tabellen nedenfor illustrerer typiske vægtninger i tildelingskriterierne i udbud af vaskeriservice og leje af arbejdsbeklædning:

Kriterie	Vægtning
Pris	40-70
Bæredygtighed/miljø	5-20
Kvalitet, service, funktionalitet, levering	25-50
Andet (webshop, opstart af kontrakt/implementering)	5-10

Tabellen er baseret på 10 forskellige udbud i perioden 2009-2017

Pris, pris, pris er stadig i fokus, og miljø og bæredygtighed vægtes endnu ikke højt i offentlige udbud, hvilket kan skyldes at kravene til miljø ofte inkluderes som minimumskrav til eksempelvis Svanemærket vaskeriservice. Der er derfor mulighed for at anvende miljø og bæredygtighed til at differentiere tilbudsgivere, hvis tildelingskriterierne overvejes nøje (se mere herom senere). Selv med et Svanemærket vaskeri er det vigtigt at indtænke den konkrete brug af arbejdsbeklædningen, valget af beklædningsgenstande, holdbarhed og anvendelse efter kontraktperiodens ophør.

Tildelingskriteriet totalomkostninger - total cost of ownership (TCO)

Værktøjer til at beregne totalomkostninger skal hjælpe indkøberne med at vælge det produkt, der samlet set er bedst ved at vurdere totalomkostningerne frem for kun anskaffelsesomkostningerne.

Der findes forskellige TCO-beregnere, herunder har Miljøstyrelsen fået udarbejdet et værktøj med fokus på elektronik, hvor driftsomkostninger kan afgrænses til el- og vandforbrug, vedligehold og service. Der findes endnu ikke et TCO-værktøj til at beregne totalomkostninger af arbejdsbeklædning, men følgende parametre er værd at overveje ved tildelingskriteriet totalomkostninger:

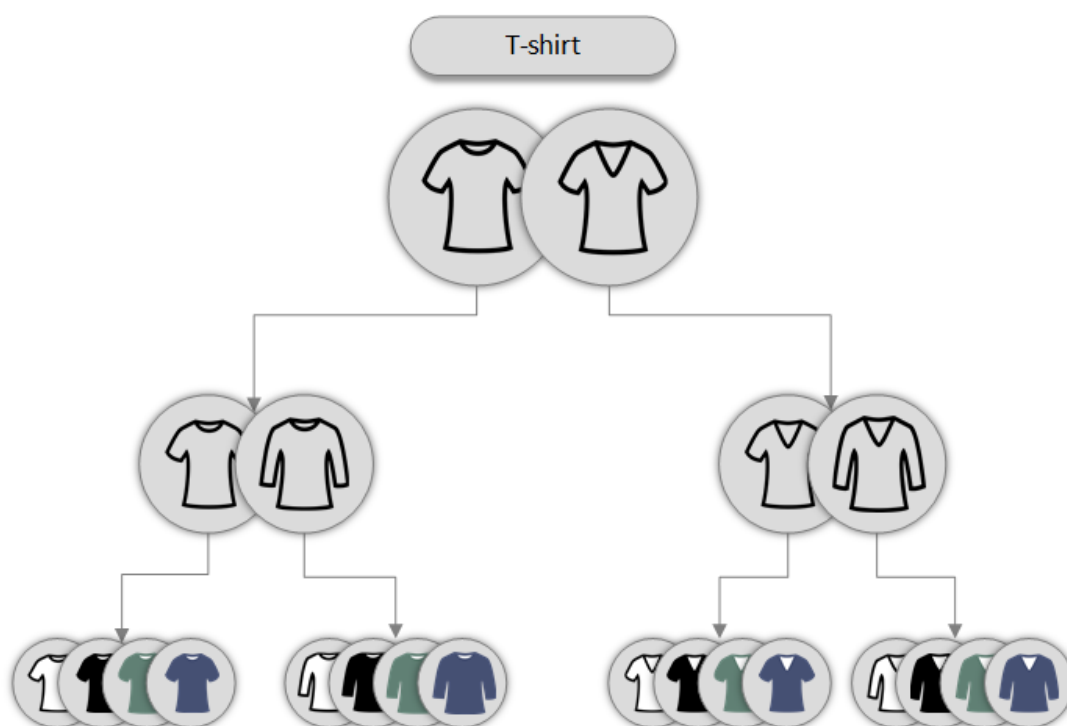
- anskaffelsespris
- levetid: antal af anvendelser, inden produktet er slidt op
- kontraktperiode – set i forhold til levetid
- brugssituationen og behov
- kvalitet og holdbarhed
- energi- og vandforbrug i vaskeri
- reparationsbehov og –omkostninger
- transportomkostninger (fx i forhold til levering en eller to gange om ugen)
- håndtering efter endt anvendelse (genanvendelsesomkostninger)

Uhensigtsmæssige udbud

Når udbuddet udformes, stilles forskellige krav og kriterier til tilbudsgivere. Men desværre er det svært at få overblik over betydningen af forskellige krav til produktet, og hvad antallet af valgmuligheder for brugerne får af konsekvenser for miljø og økonomi. Derfor vil dette afsnit fremhæve nogle af konsekvenserne ved de krav og kriterier, der stilles i udbud.

Valg af varianter

En stor udfordring ved indkøb af arbejdsbeklædning og vaskeriservice er at begrænse antallet af varianter og modeller. Brugergruppen har ofte forskellige ønsker til farve og design af arbejdstøjet, men her er det nødvendigt at finde en gensidig acceptabel balance mellem antal varianter og at tilfredsstille brugernes ønsker. Nedenstående figur illustrerer konsekvenserne af de forskellige valg, der kan træffes når varianterne vælges. Ved at vælge både v-hals og rund hals, to ærmelængder og fire farver, ender leverandøren med at skulle have 16 varianter på lager, hver i 10 størrelser. Som udgangspunkt skal man forvente en beholdning på 11 stk per medarbejder for at opfylde hygiejneregler ol. Jo større variation der ønskes i beholdningen, des større lager pålægges leverandøren, da de til enhver tid i kontraktperioden skal være leveringsdygtige i hele sortimentet.

Logo

Logo på beklædningsgenstande kan udgøre en stor udfordring for leverandøren. Hvis én afdeling skal have deres eget navn og logo på, skal leverandøren have flere beklædningsgenstande på lager, da de samme stykker tøj ikke kan anvendes i flere afdelinger. Monterede logoer – trykte eller broderede – vanskeliggør altid efterfølgende genbrug af tøjet.

Leveringstider

Selvom det ofte ved en serviceaftale kan virke som en fordel at få leveret tøjet to gange om ugen for at have færre stykker tøj i omløb, så vil dette medføre øget transport og dermed øge miljøpåvirkningen. Samtidig slides tøjet, der er i omløb hurtigere, men den totale mængde tøj i løbet af kontraktperioden vil forventeligt være den samme ved ugentlig levering, hvorfor der ikke opstår hverken miljømæssig eller økonomisk gevinst ved at have to ugentlige leveringer. Endvidere skal der tages stilling til, hvornår på dagen tøjet kan leveres. Jo større frihed leverandøren får, des nemmere bliver det for leverandøren at planlægge og optimere leveringen samt at koordinere det med andre kunder.

Brug af tøjet

Selvom dette ikke nødvendigvis indgår i udbudsmaterialet eller kontrakten, så må det overvejes hvordan tøjet bruges i løbet af kontraktperioden. Her er tæt kontakt med de tøjansvarlige og brugerne med til at sikre, at der ikke ligger overskydende tøj opmargargaseret i skabe og omklædningsrum på arbejdspladsen. Det koster både for miljøet og virksomhedens økonomi, når tøj forsvinder eller glemmes. Samtidig skal der opfordres til en kultur, hvor lommerne tømmes hver dag, så der ikke glemmes kuglepenne, vielsesringe, penge, briller og lignende, der kan forstyrre eller direkte ødelægge vaskeprocessen.

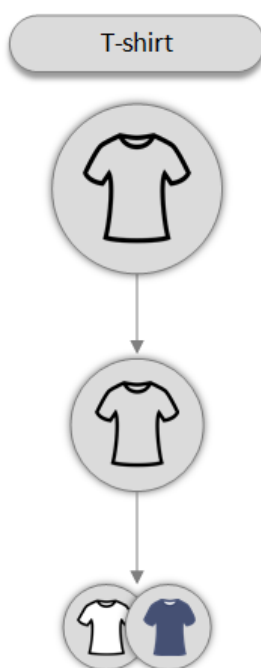
Mange vaskerier har en chip i tøjet, hvilket kan sikre at arbejdstøjet, når tilbage til den pågældende medarbejder. Herved reduceres mængden af overskydende tøj i skabe og omklædningsrum. En dialog om den rette brug af tøjet kan endvidere være til at sikre dette i praksis.

Hensigtsmæssige udbud

En række krav og kriterier giver god mening for miljøet og for leverandøren at stille i udbud. Dette afsnit viser derfor de *gode eksempler* på de temaer, som blev beskrevet i uhensigtsmæssige udbud.

Valg af varianter

Som tidligere illustreret, har det stor betydning hvilke valg der træffes i krav til farve, snit og design. Herunder ses en lignende figur, der illustrerer et bedre udbud. Ved at vælge færre varianter og færre farver, kan kvaliteten og servicen i aftalen øges – og totalomkostningerne fastholdes. Som det ses i figuren herunder, reduceres variationen af T-shirts markant, når der træffes valg med færre varianter. Her vælges en halsudskæring, en ærmelængde og to farver. Det giver færre designs at vælge imellem, men samtidig kan leverandøren optimere lagerbeholdning, vaskeproces og dermed reducere miljøpåvirkningen og omkostningerne for kunden.

Logo

Ved kun at påsætte virksomhedens logo, og ikke specifikke afdelingers eller personers navn, har leverandøren mulighed for at optimere lagerbeholdning, hvilket vil spare penge for kunden, da færre beklædningsgenstande skal være på lager hos leverandøren for at opfylde leveringsgarantien til kunden. Ved at undgå afdelingsspecifikke logoer på tøjet, så kan tøjet benyttes på tværs af afdelinger. Hvis organisationen ønsker logo for specifikke afdelinger, er det en fordel at undersøge markedet for udskiftelige logoer, da der findes løsninger herfor. Navneskilte kan desuden være et alternativ til logoer syet på tøjet.

Involvering og forståelse af brugerne

Forståelsen af brugssituationen, hvori tøjet anvendes, er altafgørende for at kunne stille de rigtige krav. Der er eksempelvis stor forskel på brugssituationen for plejepersonale og kantinepersonale, og det bør afspejles i det anvendte tøj i de forskellige afdelinger. Et krav om rådgivning af brugerne om brug, behov og konsekvenser af deres ønsker kan medvirke til en øget gensidig forståelse.

Miljø og bæredygtighed – holdbarhed, reparationsvenlighed, mv.

Den nemme løsning er at stille krav om miljømærket eller økologiske tekstiler. Men lige akkurat ved arbejdsbeklædning er dette ikke nødvendigvis den bedste løsning. Arbejdsbeklædning som led i vaskeriservice udsættes for en hel anden belastning og vaskes meget oftere end tøjet derhjemme. Derfor er holdbarhed og reparationsvenlighed særligt vigtige krav her. Hvad der er miljøvenligt og bæredygtigt ændres desuden over tid, og eksempelvis arbejdes der på udvikling af nye materialer og på beklædning lavet af genanvendte fibre.

Leveringstider

For at optimere levering af tøjet via serviceaftalen er en leveringsfrekvens på én gang om ugen optimal for at undgå for meget tøj i omløb, og for at reducere unødvendig miljøpåvirkning ved øget transport. Derudover er det for leverandøren fordelagtigt, hvis de har mulighed for at vælge tidspunktet, hvor tøjet leveres for at optimere transportruterne og undgå myldretiden.

Håndtering ved kontraktafslutning - genanvendelsesmuligheder

Et yderligere aspekt er hvordan arbejdstøjet skal håndteres ved afslutning af kontraktperioden. Ved en lejeaftale af tøjet og dermed indkøb af vaskeriservice, står leverandøren tilbage med en stor mængde tøj, som stadig er brugbart, men uden værdi for nogen, hvorfor det ofte sendes til forbrænding – *med mindre andet er aftalt*. Der kan derfor skrives ind i kontrakten med leverandøren, at arbejdsbeklædningen kan tilbagekøbes af virksomheden ved kontraktperiodens afslutning. Hvis det ikke ønskes eller er muligt, så er det en fordel at indgå i dialog med leverandøren tidligt i kontraktperioden om genanvendelsesmulighederne af arbejdsbeklædningen ved kontraktafslutning.

Udbud med forhandling

For at give tilbudsgivere mulighed for at komme med deres perspektiv og ideer, er markedsdialogen et godt værktøj. Samtidig kan det være en fordel at lave udbud med forhandling, hvor der er mulighed for at forhandle om indholdet i f.eks udbudsmaterialet omkring krav og kriterier, hvilket især er vigtigt når der efterspørges mere innovative og bæredygtige løsninger.

Sådan kommer du i gang

- 1) Begynd i det små og gør jer nogle erfaringer. Lav en plan med fokus på ét område først, f.eks. arbejdsbeklædning til sundhedspersonale.
- 2) Etabler et tværfagligt indkøbsteam med beslutningstagere, indkøbere, miljømedarbejdere og brugergruppe. Vær forberedt på, at den interne proces kan være tidskrævende, men at det lønner sig i det lange løb.
- 3) Udnyt markedsdialogen til at få viden fra markedet om tilgængelige og nye innovative løsninger. Vær ikke bange for at tage dialogen
- 4) Inddrag brugergruppen til at få viden om brugssituationen for arbejdsbeklædningen, og påbegynd træning af brugergruppen i forhold til bæredygtig og ansvarlig brug af tøjet. Skab forståelse for hvilke konsekvenser brugerens ønsker har for miljøet, leverandøren og virksomheden.
- 5) Stil krav til holdbarhed, reparationsvenlighed, og hvad der sker med tøjet efter aftalens ophør, mv., samt vær opmærksom på at nogle krav kan være modsatrettede.
- 6) Jo flere valgmuligheder angående snit, form og farver – jo større mængder tøj i omløb.
- 7) Miljømærket tøj og et miljømærket vaskeri er et godt udgangspunkt, men flere andre forhold er i spil ved arbejdsbeklædning så som holdbarhed, logoer og reparationsvenlighed.
- 8) Stil ikke kun krav til produktet, men også til selve servicen – samt vær opmærksom på alle de forhold som er afgørende for de miljøvenlige og bæredygtige valg af arbejdsbeklædning.
- 9) Styrk kompetencen ved at deltage i kurser, seminarer og netværk om bæredygtig indkøb.

